

Innst. 377 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Meld. St. 32 (2016–2017)

Innstilling fra næringskomiteen om Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Regjeringen presenterer her en næringspolitisk melding om en samlet politikk for reindriften i Norge. Økologisk bærekraftig drift med god produksjon i reinflokkene står sentralt i reindriftpolitikken. Meldingen drøfter strategier som legger til rette for at næringen bedre skal kunne utnytte sitt potensial og sine muligheter i en rasjonell og markedsorientert retning. I de fleste reinbeiteområder er det, gjennom driftstilpasninger og justeringer i uttaket av rein, fortsatt mulighet for å øke kjøttproduksjonen og dermed lønnsomheten.

Gjennom reindriftsloven av 2007 ble det lagt til rette for et styrket internt selvstyre i reindriften. Det innebærer blant annet at næringen selv skal fastsette et reintall som er i tråd med distriktets beitegrunnlag. Dette skjer gjennom distriktenes bruksregler, jf. reindriftsloven § 57. I Finnmark har imidlertid en stor del av distriktene ikke lyktes i dette arbeidet. Av den grunn har myndighetene måttet omgjøre distriktenes egne forslag og fastsette nye lavere reintall for å sikre en økologisk bærekraftig ressursforvaltning. De høye reintallene har over lang tid hatt negativ innvirkning på både beiteforhold, produksjon og tap, samt ført til interne konflikter.

En av de viktigste oppgavene for regjeringen har vært å slutføre reintallstilpasningen etter 2007-loven. Innrapporterte reintall fra siidaandelslederne vi-

ser at man i hovedsak har lyktes med reduksjonsprosessen, og at det totale antall rein nå er innenfor det fastsatte målet. Prosessen har imidlertid vært utfordrende. Mange siidaandeler har gjort en betydelig innsats ved å rette seg etter de reduksjonskrav som er gitt. Samtidig er det noen få som ikke har fullført prosessen i tråd med gitte reduksjonskrav. Det er nødvendig at også disse reduserer sine reintall for å sikre at reintallet er i samsvar med beiteressursene.

For næringen er det viktig at grunnlaget for en økologisk bærekraftig reindrift ivaretas. Regjeringen fremmet derfor våren 2016 et forslag til Stortinget om å endre reindriftsloven § 60. Endringen innebar at Fylkesmannen fikk hjemmel til å fastsette et midlertidig øvre reintall per siidaandel dersom reintallet steg utover det fastsatte. Stortinget vedtok regjeringens lovforslag, og Fylkesmannen har i dag tatt bestemmelsen i bruk overfor distrikter som økte reintallet etter endt forholdsmessig reduksjon. Regjeringen forventer at dette vil bidra til en mer stabil og forutsigbar situasjon i reindriften, samt bidra til en bærekraftig utvikling av hele næringen.

Reindriftnæringen må øke sin konkurransekraft i et stadig mer krevende marked. Det er samtidig gode muligheter for økte inntekter fra markedet. Næringen har et svært godt utgangspunkt for å produsere varer som møter sentrale forbrukertrender knyttet til kvalitet, opprinnelse og historie. Reindriften har også muligheter for å utvikle og tilby nye og konkurranse-dyktige produkter og tjenester, for eksempel innen reiseliv eller lærings- og omsorgsbaserte tjenester.

Bruk av ny teknologi kan spare næringen for både tid og ressurser i forbindelse med tilsyn og samling av flokker. Mindre bruk av motoriserte kjøretøy sparer miljøet og beitene. Regjeringen mener reindriften i større grad må ta i bruk ny teknologi for å effektivisere drift og forbedre produksjon, og vil

tilrettelegge for at denne typen ny teknologi i enda større grad kan brukes i reindriften.

Regjeringen vil videre legge til rette for gode prosesser i arealforvaltningen, med en kunnskapsbasert avveining av ulike brukershensyn.

Det samiske reinbeiteområdet sammenfaller med flere av de rovviltprioriterte områdene hvor det er fastsatt mål om yngling av gaupe, jerv og bjørn. Også i tamreinområdene skal rovviltforvaltningen skje ved en tydelig soneforvaltning mellom prioriterte rovviltområder og prioriterte beiteområder. Enkelte reinbeiteområder opplever en del tap til rovvilt. Dette kan gå ut over produksjon og lønnsomhet i næringen. Regjeringens mål er at skadevoldende rovvilt utenfor rovviltprioriterte områder raskt kan tas ut, under forutsetning av at bl.a. forebyggende tiltak er vurdert og tatt i bruk.

Den tredelte målsettingen om en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift ble første gang trukket opp i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 28 (1991–92) En bærekraftig reindrift, jf. Innst. S. nr. 167 (1991–92). Målene skulle stå i innbyrdes sammenheng; økologisk bærekraft ga grunnlag for økonomisk bærekraft, og sammen ga økologisk og økonomisk bærekraft mulighet for å ivareta og utvikle kulturell bærekraft.

Stortinget har gjennom behandling av de senere års reindriftsavtaler uttrykt en politisk målsetting om å utvikle reindriftnæringen som en rasjonell, markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv. I den forbindelse ønsker regjeringen blant annet å legge til rette for de utøverne som har reindrift som hovedvirksomhet. Optimalisering av produksjon, slik at den gir god dyrevelferd og god kjøttkvalitet, vil være avgjørende for en vellykket familiebasert drift. De verdiene som familien kan skape i tillegg til kjøttproduksjonen i tilknytning til reindriften, avgjør om hele eller store deler av familien kan ha reindrift som hovedvirksomhet. Det er dette som gir bærekraft i reindriften. De reindriftpolitiske virkemidlene skal tilrettelegge for at familiene kan skape seg et økonomisk handlingsrom og frihet til å organisere egen drift.

Regjeringen vil videreføre målet om en bærekraftig reindrift, men prioritere økologisk bærekraft som en grunnleggende forutsetning for å ivareta reindrifskulturen fremover, og for utviklingen av næringen og potensialet for økt lønnsomhet.

I henhold til konsultasjonsavtalen er Sametinget og NRL konsultert om tiltak i meldingen som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. Det har ikke vært enighet om alle forslag i meldingen. I det avsluttende kapitlet i meldingen gis det en nærmere redegjørelse for konsultasjonene, herunder Sametingets og NRLs endelige vurderinger.

1.2 Reindriften i Norge

1.2.1 Flere former for reindrift

DEN SAMISKE REINDRIFTEN

Samisk reindrift utøves i det vesentligste i fjell- og utmarksområdene i Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag, samt i deler av Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal (Trollheimen) og Hedmark. Hovedtyngden av reindriften, om lag 70 pst., finner sted i Finnmark. Reintallet i den samiske reindriften er i dag ca. 211 000 dyr i vårflokk. Det er stor variasjon mellom reinbeiteområdene i antall rein per km².

Retten til å utøve reindrift er en selvstendig rett hvor rettsgrunnlaget er alders tids bruk. Dette er blant annet uttalt av Høyesterett i Selbuddommen (Rt. 2001 s. 769), som også påpeker at «det er tale om en rett og ikke bare om tålt bruk». Rettsgrunnlaget er i dag kodifisert i reindriftsloven § 4.

Når det gjelder reindriften i Trollheimen (Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag), foregår denne utenfor det ordinære samiske reinbeiteområdet. Denne reindriften har sitt grunnlag i leieavtaler og ekspropriasjonsvedtak, jf. Trollheimenloven 21. desember 1984.

Reintallet i tamreinlagene har holdt seg stabilt på om lag 12 500 rein de siste ti årene. Reintallet er tilpasset beitegrunnlaget, og produksjonen er optimalisert. Det drives i dag reindrift i fire tamreinlag i Sør-Norge: Lom, Vågå, Fram og Filefjell. Alle disse er i eller rundt Jotunheimen. Reindriften i disse fire tamreinlagene ligger utenfor de samiske områdene og er fra og med reindriftsloven av 1978 konsesjonsbelagt iht. reindriftsloven § 8. Tamreinlagene i Sør-Norge er forvaltningsmessig og faglig underlagt Fylkesmannen i Sør-Trøndelag.

Tamreinlagenes drift foregår på beitearealer leid av fjellstyrer og private grunneiere, eventuelt egne eiendommer. I likhet med reindriften innenfor de samiske reinbeiteområdene mottar tamreinlagene forskjellige tilskudd over reindriftsavtalen.

Tamreinlagene har tatt opp spørsmål i tilknytning til beiteleie i statsallmenningene. Det er viktig at muligheten til å benytte statsallmenningene utenfor det samiske reinbeiteområdet til tamreinbeite opprettholdes, og at det økonomiske grunnlaget for tamreinlagene ikke svekkes. Statsallmenningutvalget arbeider med et forslag til ny lov for statsallmenningene, der utleie av beite til tamreindrift i statsallmenning vil bli vurdert.

I tillegg til dagens fire tamreinlag kommer Rendal Renselskap i Hedmark og Hardanger og Voss Reinsdyrlag i Hordaland. Virksomheten i disse lagene er en mellomting mellom tamreindrift og villreinforvaltning og har funnet sted i mange tiår. Denne reinen beiter umerket på nærmere avgrensede områder og beskattes gjennom avskyting. Utøverne legger

til grunn at reinen er undergitt privat eiendomsrett, i motsetning til villrein.

Forvaltningsmessig har denne virksomheten bydd på utfordringer. Løsningen har da blitt en forvaltning etter reindriftslovens bestemmelser, med konsesjon for reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet etter reindriftsloven § 8, og dispensasjon fra merkeplikten etter en egen bestemmelse om dette i forskrift. Både Rendal Renselskap og Hardanger og Voss Reinsdyrlag har konsesjon og fritak fra merkeplikten fram til 31. desember 2017. Det skal foretas en vurdering av driftsformer som dette før konsesjonsperioden løper ut. Denne prosessen er i gang.

1.2.2 Årstidsbeitene – grunnlaget for produksjon

Undersøkelser av beitekvaliteten viser at det spesielt i Finnmark har skjedd en sterk reduksjon av lav på vinterbeitene. For å sikre at reindriften også fremover har tilgang på gode beiter er det viktig å finne riktig beitebelegg av rein på både grønnbeiter og lavbeiter.

Bruk av satellittdata innen kartlegging og overvåking av beitemark har vært utprøvd i reindriften siden 1998. Det er viktig med en fortsatt kontinuerlig overvåking av lavbeitene som en kontroll på at reintallet er fastsatt på et økologisk bærekraftig nivå. Departementet vil, i samarbeid med Landbruksdirektoratet, igangsette tiltak for en mer effektiv overvåking av lavbeitene ved hjelp av blant annet satellittdata.

Riktig bruk av de ulike årstidsbeitene er en forutsetning for en økologisk bærekraftig reindrift. I forbindelse med reintallstilpasningen i Finnmark tok flere siidaer opp med myndighetene at deres beitegrunnlag ble forringet av at andre siidaer under flytting oppholdt seg for lenge på deres beiteområder. Dette var særlig problematisk for de siidaene som kom sist inn på høst- og vinterbeitet. Departementet vil derfor igangsette en gjennomgang av forvaltningspraksis når det gjelder å føre tilsyn med, og å følge opp brudd på, beitetidsbestemmelsene i bruksreglene.

Et tilpasset reintall og et høyt slakteuttak er en forutsetning for en lønnsom utvikling av næringen. Forskning på reindriftenes produksjonsdata viser at opp mot halvparten av variasjonen i kalvetilgang kan forklares med variasjon i reintall og reintetthet pr. arealenhet. Høye reintall og stor reintetthet gjør også næringen mer sårbar for vanskelige vinterbeiteforhold og forstyrrelser fra rovvilt.

1.2.3 Utviklingstrekk siden St.meld. nr. 28 (1991–92)

Gjennom bestemmelsene i 2007-loven ble det fastsatt et øvre reintall for den enkelte siida. I de områder der reintallet har vært for høyt i forhold til det

fastsatte, har det gjennom de siste årene vært gjennomført en reintallsreduksjon. Innrapporterte tall fra siidaandelslederne i Finnmark viser at en nå er nede på omtrent det nivået som er fastsatt, dvs. 78 150 rein i Vest-Finnmark og 70 650 rein i Øst-Finnmark. Det er derfor grunn til å forvente en positiv utvikling også i de områdene i Finnmark hvor utfordringene har vært størst.

Det totale antallet siidaandeler er i dag i underkant av 550 og med vel 3 100 personer tilknyttet disse. De tilsvarende tallene for 1992 var om lag 700 og 2 700. Det har altså vært en reduksjon i antallet enheter. Samtidig er antallet mennesker i reindriften høyere nå enn for drøyt 20 år siden. Denne utviklingen kan bidra til at inntektene i siidaandelen må fordeles på flere, og at inntektsgrunnlaget for andelsleder svekkes.

Fram til rundt 2000 var synet på reindriftsretten, som også lå til grunn for loven, at denne er en kollektiv rett som tilligger den samiske befolkning, og hvor enkeltgrupper eller personer ikke har særskilte rettigheter. Myndighetene har dermed kunnet regulere beitebruken forholdsvis fritt. Ved en tiltakende konkurranse om beiter, og en økning av arealenes verdi, har det blitt viktigere å påberope seg særskilte rettigheter til nærmere angitt areal. Men også på generelt grunnlag har blant annet domstolene lagt til grunn at ulike driftsgrupper kan ha særskilte rettigheter som nyter vern internt i reindriften.

I økende grad etterspørres fastsettelse av grenser mellom siidaer. Rettsliggjøring og faste grenser gir stivere strukturer og mindre rom for de løsninger situasjonen til enhver tid krever. Det foreligger nå en rapport fra en arbeidsgruppe som har foreslått at jordskiftedomstolene får kompetanse til å avklare ulike rettslige og bruksmessige forhold internt i reindriften.

Finnmarksloven gjør ikke inngrep i kollektive og individuelle rettigheter som samer og andre har opparbeidet ved hevd eller alders tids bruk. Dette gjelder også de rettighetene reindriftsutøvere har på slikt grunnlag eller etter reindriftsloven.

1.3 Dyrevelferd og tap i reindriften

Sykdomsovervåking

Chronic Wasting Disease (CWD), skrantesjuka, ble for første gang påvist hos en rein innenfor Nordfjella villreinområde i 2016. Samme år ble det funnet ytterligere to positive prøver fra villrein i det samme området og fra to elger i Selbu. Dette er så langt de eneste tilfellene av CWD hos hjortedyr i Europa.

En midlertidig forskrift ble fastsatt av Landbruks- og matdepartementet 11. juli i 2016 for å forhindre spredning av CWD. Med enkelte endringer ble forskriften videreført fra desember 2016.

Filefjell Reinlag har fått særskilte utfordringer når det gjelder det tilgrensende villreinområdet hvor CWD er påvist. Statens naturoppsyn har derfor i samarbeid med Filefjell Reinlag iverksatt forsterket innsats for å hindre villreinen i å trekke inn i tamreinlagets beiteområder.

Det legges opp til en innstramming i forskriften og en økt kartlegging av sykdommen i 2017. Regjeringen vil på bakgrunn av økt kunnskapsinnhenting og resultater fra kartleggingen vurdere løpende ulike tiltak for å hindre spredning av sykdommen.

Departementet anser det videre som hensiktsmessig med en styrket dialog mellom NRL og Mattilsynet og Veterinærinstituttet i forbindelse med vurdering av sykdomsbildet i reindriften generelt, og vil ta initiativ til en slik dialog.

Tap av rein

Tap av rein påvirker produksjon og lønnsomhet negativt. I enkelte områder meldes det at opp mot halvparten av årets produksjon tapes av ulike årsaker, jf. årlige oversikter i Reindriften ressursregnskap. Hovedårsaker til tap er sykdom og sult, store rovdyr, ulykker, påkjørsler og ugunstige klimatiske forhold. Generelt har det vært flest tilfeller av tap på grunn av sult og sykdom i Finnmark siden reintallet der økte frem mot slutten av 1990-tallet. Tap til rovvilt har i forhold til reintallet vært mest omfattende i områdene lenger sør.

Reindriften har siden omleggingen av rovviltpolitikken opplevd økende forekomster av de ulike rovviltartene i sine beiteområder. Det er et mål å beskytte reinens kalvingsområder mot skadevoldende rovvilt, jf. Stortingets rovviltforlik av 2011. I enkelte år har miljømyndighetene erstattet opp mot halvparten av kalveproduksjonen som tap til rovvilt i de mest rovdyrbelastede områdene.

Selv om tapet erstattes, kan det gi negative økonomiske konsekvenser for den enkelte siidaandel og reindriftsfamilie, først og fremst fordi endret aldersstruktur i simleflokken kan medføre lavere kalvetilgang i påfølgende år. Likevel vil et høyt slakteuttak effektivt kunne redusere tapet og sikre en bedre økonomi i reindriften. Det tar også tid å bygge opp igjen en god produksjonsflokk. Videre medfører høy rovdyraktivitet behov for økt tilsyn, føring i inngjerdet område eller på frie beiter eller flytting av flokkene i de mest sårbare periodene.

For å sikre en mest mulig presis erstatning av rein tapt til rovvilt og kompensasjon for følgekostnader, har miljømyndighetene satt i gang et arbeid med endring av erstatningsordningen. Miljødirektoratet har utarbeidet forslag til ny forskrift. Forskriftsforslaget har vært på høring, og det skal gjennomføres konsultasjoner med Sametinget og NRL etter endt høring.

Ny risikobasert erstatningsordning i reindriften skal etter planen innføres i 2018.

1.4 Fra vidde til bord – verdikjeden i reindriften

Et velfungerende reinkjøttmarked er avgjørende for å nå reindriftpolitiske mål om økt produksjon og økt lønnsomhet. Et velfungerende marked vil også være viktig for at reieneierne skal kunne ta ut tilstrekkelig med slaktedyr for å overholde fastsatte øvre reintall i bruksreglene.

Sommeren 2015 ble det iverksatt en ny forskrift som åpner for privat slaktning av 10 rein per siidaandel, som kan selges lokalt. Forskriften gir reindriften mulighet til å produsere under tradisjonelle samiske forhold og å selge egen rein direkte til forbruker fra primærproduksjonssted eller slakteplass i et reinbeitedistrikt. Departementet vil vurdere å videreutvikle dette regelverket, samtidig som en ivaretar kravet om å levere trygg mat til forbruker. Departementet vil videre tilrettelegge for å finne løsninger for håndtering av slakteavfall som sikrer lønnsomhet ved privat slaktning, og hvor det slaktes ved mindre anlegg.

Under forhandlingene om Reindriftsavtalen 2013/2014 ble avtalepartene enige om å etablere et nasjonalt klassifiseringssystem for reinsdyrkjøtt. Nytt klassifiseringssystem premierer levering av slakterein med god kjøttfylde. Dette stimulerer reieieren til å øke inntjeningen av den enkelte rein. Allerede høsten 2015 så man positive effekter av nytt klassifiseringssystem ved økt slaktning av kalv og økt bevisstgjøring om betydningen av å levere rein med god kjøttfylde. Samtidig har systemet også bidratt til økt forutsigbarhet for reieierne og likebehandling når det gjelder fastsetting av klasse for slaktet.

Riktig rapportering fra slakteri og videreforedlingsbedrifter om antall slakt og hvilke produkter som ligger på lager, er avgjørende informasjon for Markedsutvalgets arbeid. Det er også viktig ved behandlingen av søknader om tilskudd.

Dagens system for rapportering til Landbruksdirektoratet medfører at slaktedataene kan komme over en måned etter at slaktingen er gjennomført. Det er viktig å utrede mulighetene for å ta i bruk teknologi som kan sikre en mer effektiv og presis rapportering. Avlesing av elektroniske individmerker på slakteri, og slakteoppgjør på grunnlag av dette, er nå utprøvd i et pilotprosjekt i et distrikt i Finnmark. Resultatene så langt er gode.

Utover høsten 2016 ble reinkjøttmarkedet mer utfordrende, noe som har medført at det bygges lager hos bedriftene. Økt lager hos bedriftene vil kunne få konsekvenser for fremtidig slakteuttak. Eventuelle manglende mottaksmuligheter kan igjen få konsekvenser for reintall og beitebelastning. Det er derfor

viktig at utviklingen i markedet følges nøye, og at det iverksettes nødvendige tiltak ved behov.

Etablering av de ulike utviklingsprogrammene, som har blitt finansiert over reindrifftsavtalen siden 2001, har i stor grad bidratt til økt verdiskaping i reindrifften. For ytterligere å profesjonalisere reinkjøttbedriftene er det viktig med fortsatt satsing på kompetanseheving og veiledning om forretningsdrift, markedskompetanse, nettverksbygging og produktutvikling.

En fortsatt positiv utvikling av reinkjøttbedriftene krever stabil tilgang på slaktedydyr av god kvalitet. Manglende levering av slaktedydyr kan innebære at bedrifter ikke får fulgt opp leveringsavtaler med kjedene. Det er derfor viktig at bedriftene i dialog med reineierne arbeider aktivt for å sikre en forutsigbarhet i levering av slaktedydyr.

1.5 Familiebasert reindrift

Siidaen utgjør areal- og ressursgrunnlaget for siidaandelen. Tradisjonelt har det vært to grunnleggende institusjoner i reindrifften, báiki (husholdet) og siidaen. Siidasystemet og det etablerte arbeidsfellesskapet innebærer at reindrifften er en familiebasert næring, og at reindrifften også har tilgang på arbeidskraft i arbeidsintensive perioder. Det er nødvendig at yngre generasjoner får delta i aktiviteter tilknyttet den daglige driften og andre reindrifftsrelaterte aktiviteter. Slik skjer det en viktig kunnskapsoverføring som er av stor betydning for dem som fremover skal ha sin hovedvirksomhet i reindrifften.

Ulike tilleggsvirksomheter under den familiebaserte reindrifften

Etter departementets vurdering vil en positiv utvikling av den familiebaserte driften best ivaretas gjennom en god produksjon og lønnsomhet i reinflokken.

Den familiebaserte reindrifften vil i mange tilfeller også være avhengig av å skaffe seg tilleggsinntekter. Det finnes i dag offentlige tilskuddsordninger for å støtte opp om etablering og utvikling av tilleggsnæringer.

Etablering av lærings- og omsorgsbaserte tjenester er en mulighet som bør utvikles. I jordbruket har man etablert tjenesten «Inn på tunet», som er landbrukets tilsvarende tilbud med gården som arena. Denne typen satsing mener regjeringen har store muligheter også i reindrifften, men da tilpasset reindrifftens forutsetninger og særegenhet. Det ble fra 1. januar 2016 etablert et treårig prosjekt for å utvikle lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindrifften.

Reindrifftsbaserte reiselivsbedrifter bygger på den samiske kulturarven. Innenfor samisk reiseliv er det en sterk bevissthet om at samisk kultur ikke skal misbrukes i reiselivssammenheng. Det er derfor vik-

tig at reindriffts-næringen selv er en aktiv pådriver og premissleverandør.

Av hensyn til behovet for driftsmessig fleksibilitet står reindrifften overfor noen begrensninger i satsingen på reiseliv. En vei å gå kan være å legge til rette for organisering av reiselivsaktiviteter i siidaene som et felles prosjekt. På den måten kan en få til et stabilt reiselivsprodukt, samtidig som de nødvendige oppgavene knyttet til selve reindrifften blir ivaretatt.

Reiseliv kan gi reindriffts-familiene flere bein å stå på. Utviklingsprogrammet, som administreres av Innovasjon Norge, vil være en sentral aktør både når det gjelder rådgivning og finansiering. Reindrifftsavtalen bidrar med midler til Utviklingsprogrammet.

I tilknytning til det reindrifftsbaserte reiselivet er det reist spørsmål om hvor langt en kan nytte reindrifftsretten ved reiselivsaktivitet. Landbruks- og matdepartementet vil, i samarbeid med KMD, se nærmere på mulighetene for å legge til rette for smidige ordninger som ivaretar både det næringsmessige behovet i turistsammenheng og ulike miljøhensyn.

Mattilsynets regelverk har vilkår som kan være utfordrende ved tillaging og servering av mat til turister under opphold utendørs, i lavvo, osv. Departementet vil se nærmere på denne problemstillingen.

1.6 Reindrifftsloven som reindrifftspolitisk virkemiddel

1.6.1 *Reindrifftsloven av 2007*

Nåværende reindrifftslov trådte i kraft 1. juli 2007. Reindrifftsloven av 2007 bygger delvis på 1978-loven. Den største forskjellen fra 1978-loven er reguleringen av interne forhold i næringen. Her endret 2007-loven rettstilstanden og sikret reindrifften større grad av internt selvstyre.

Bruksreglene er et sentralt hjelpemiddel for reindriffts-næringen og det viktigste elementet i ressursforvaltningen for det enkelte reinbeitedistrikt. Bruksreglene skal sikre en økologisk bærekraftig utnyttning av distriktets ressurser, der bestemmelser om beitebruk og reintall er særlig viktige. Siidaen har fått en sentral plass i loven og utgjør et viktig element i bestemmelsen om intern organisering. Distriktsstyret har som en av sine viktigste oppgaver å utarbeide bruksregler for distriktet, jf. reindrifftsloven § 57 og § 58.

Selv om loven legger til rette for internt selvstyre, vil det i enkelte situasjoner være nødvendig at myndighetene følger opp. En bærekraftig forvaltning av ressursgrunnlaget og hensynet til øvrige samfunnsinteresser vil kunne kreve tiltak fra myndighetenes side. Det samme vil kunne være tilfelle der den interne samhandlingen i reindrifften ikke fungerer. Det har vist seg at myndighetene i betydelig utstrekning har måttet gripe inn i prosessen med fastsettelse

og reduksjon av reintall i deler av Finnmark for å sikre økologisk bærekraft.

ERFARINGER MED UTARBEIDELSE AV BRUKSREGLER OG FASTSETTING AV REINTALL

Det skal fastsettes et øvre reintall for den enkelte sommersiida, ut fra det beitegrunnet som siidaen disponerer. Departementet opprettet en arbeidsgruppe for å utarbeide kriterier for når et reintall kan vurderes å være bærekraftig. Reindriftenes representanter var i flertall i arbeidsgruppen. Departementet utarbeidet deretter en veileder med kriterier og normer for økologisk bærekraftig reintall basert på arbeidsgruppens anbefalinger.

De fleste distrikter i indre Finnmark foreslo reintall som ikke var i samsvar med kriteriene for økologisk bærekraftige reintall. Selv om distriktene fikk en ny anledning til å foreslå reintall, og veiledning i bruk av kriteriene, opprettholdt de fleste reintallsforslagene som ikke kunne anses å være bærekraftige. Reindriftenes styret måtte derfor fastsette reintall for disse distriktene.

For en rekke distrikter i Finnmark godkjente Reindriftenes styret i første omgang reintall som ikke kunne sannsynliggjøres å være økologisk bærekraftige i henhold til kriteriene. Disse vedtakene ble derfor omgjort av departementet. Reindriftenes styret fastsatte eller godkjente deretter øvre reintall i tråd med kriteriene.

Fastsettingen av reintallet har vært omstridt. Departementet mottok i løpet av prosessen 9 klager på bruksreglene og 24 klager på fastsetting av øvre reintall for distriktene. To distrikter fikk medhold i reintallsklagene.

Reintallsreduksjonen

Reindriftenes lov § 60 tredje ledd slår fast at dersom reintallet i siidaen overstiger fastsatt reintall, skal siidaens reintall reduseres. Reintallet pr. 31. mars 2012 var første mulige målepunkt for faktisk reintall for å beregne om siidaer/distrikter oversteg fastsatt reintall. Beregningene viste at reintallet i Finnmark var 42 000 dyr over fastsatte øvre reintall. Reindriftenes styret forhåndsvarslet derfor høsten 2012 siidaandelene om vedtak om å redusere det overskytende reintallet i siidaen forholdsmessig. Reindriftenes styret vedtok deretter i løpet av 2013 frister for pålegg om forholdsmessig reduksjon av reintallet for totalt 231 siidaandeler i Finnmark.

85 siidaandeler klaget på påleggene om forholdsmessig reduksjon. Reindriftenes styret opprettholdt egne vedtak i 77 saker, og disse ble oversendt departementet i desember 2013. Medio februar 2014 var klagen stort sett ferdigbehandlet i departementet. Ingen fikk medhold i sine klager.

Våren 2016 gjenstod tre siidaandeler i Vest-Finnmark som ikke hadde redusert reintallet i henhold til påleggene. Disse har fått tvangsmulkt. Sak om tvangsmessig reduksjon ble fremmet i Reindriftenes styret i desember 2016.

1.6.2 Forslag til endringer i reindriftenes lov

Regjeringen vil endre formålsbestemmelsen i reindriftenes lov slik at bærekraft prioriteres. Dette er viktig fordi økologisk bærekraft er en forutsetning for utvikling av økonomisk og kulturell bærekraft.

Regjeringen går inn for å endre reindriftenes lov §§ 33 og 34 og på sikt innføre obligatorisk elektronisk individmerking av rein. Dette kommer i tillegg til tradisjonell øremerking. Slik merking vil gi reineiere et raskere og sikrere oppgjør hos slakteriet for sine rein. I tillegg gir elektronisk individmerking mulighet for å kontrollere reintallet på en effektiv måte. Reintallet er en avgjørende rammebetingelse for driften til den enkelte utøver.

Regjeringen ønsker videre å oppheve forbudet mot offentliggjøring av enkeltutøveres reintall slik at dette blir tilgjengelig for andre i reindriften. I dag er opplysninger om enkeltpersoners reintall unntatt offentlighet gjennom bestemmelsene i reindriftenes lov, jf. § 18 tredje ledd. Legitimitet for bruk av offentlige støtteordninger i en næring skapes gjennom full åpenhet om opplysninger som gir grunnlag for slike utbetalinger. Den enkelte siidaandelsleder skal også kunne føle seg trygg på at andre siidaandelsledere overholder fastsatt øvre reintall. Når utøverne kjenner hverandres reintall, skapes trygghet for å sikre et høyt slakteuttak. Dette vil kunne bidra til en jevnere tilgang på reinkjøtt av høy kvalitet, og et reintall tilpasset beitegrunnet. I tråd med selvstyret i reindriften er det opp til distriktsstyret å gjøre opplysningene om reintall tilgjengelige for alle siidaandeler i distriktet. Imidlertid er det ingen automatikk i at samtlige reineiere i siidaen eller distriktet får kjennskap til disse.

Siden opplysninger om reintall først og fremst er et nyttig verktøy for næringen, velger departementet i denne omgang å åpne for et begrenset innsyn, fortrinnsvis på distriktsnivå. Det bør vurderes om opplysninger også skal gis tilgrensende nabo-distrikt.

1.7 Reindriftenes avtalen som reindriftenes politisk virkemiddel

Reindriftenes avtalen er, ved siden av reindriftenes lov, det viktigste redskapet for å følge opp målene og retningslinjene i reindriftenes politikk. I forhandlingene om reindriftenes avtalen drøftes sentrale økonomiske spørsmål som knytter seg til utviklingen i næringen, samt at det fastsettes retningslinjer for bruken av de økonomiske virkemidlene. Ved at Norske Reindriftenes Landsforbund (NRL) er gitt forhandlingsrett

med staten, er næringen gitt en særlig mulighet til å utøve avgjørende innflytelse på egen økonomisk situasjon og utvikling. I tilfelle brudd i forhandlingene fremmer Staten, ved LMD, på eget grunnlag overfor Stortinget forslag om de tiltak og økonomiske rammer som skal gjelde for kommende avtaleperiode.

Erfaring med dagens hovedavtale

Ved endring av Hovedavtalen i 1993 endret man både perioden for reindrifftsavtalen fra to til ett år og perioden for når forhandlingene skal gjennomføres. Dagens løsning innebærer at forhandlingene skjer så tidlig at avtaleresultatet kan tre i kraft før slakte sesongen. Hensikten er å kunne påvirke utviklingen i slakteuttaket.

Regjeringen vil videreføre dagens system med reindrifftsavtaleforhandlinger. Fra reindriften er det argumentert for at toårige avtaler vil gi større forutsigbarhet for reineieren, og forvaltningen har påpekt at toårige avtaler vil være et betydelig forenklingstiltak. Reindriften er en naturbasert næring, og slakteuttaket kan derfor variere betydelig mellom slakte sesonger. Et variert slakteuttak får konsekvenser for utbetalinger av de direkte tilskuddsordningene. Regjeringen ser det derfor som hensiktsmessig at det fortsatt forhandles om ettårige reindrifftsavtaler. I tillegg er behandling av proposisjonen om reindrifftsavtalen den muligheten Stortinget i hovedsak har til å sette reindriften på dagsordenen og drøfte reindriffts politikken.

Det er regjeringens målsetting å gi reindriffts næringen muligheter til å utvikle seg til en rasjonell markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv. Regjeringen ønsker å bruke reindrifftsavtalen til å støtte opp om denne målsettingen, og vil videreføre prioriteringer av tiltak som legger til rette for en økologisk bærekraftig reindrift.

Gjennom reintallsprosessen er det blitt mulig å knytte sammen virkemidlene over reindrifftsavtalen og reindrifftsloven. De siste avtalene har støttet opp om dem som har fulgt opp gitte reduksjonsvedtak, mens de som ikke har fulgt reduksjonskravene, ikke har vært tilskuddsberettiget. I tillegg er det blitt foretatt kutt i utbetaling av rovvilterstatning for de reindrifftsutøverne som ikke har fulgt opp i tråd med reindrifftslovens regler om øvre reintall. Disse tiltakene har hatt en vesentlig innvirkning på resultatet av reintallsreduksjonen som har funnet sted i Finnmark. Regjeringen vil også fremover samordne virkemidlene for å nå gitte reindriffts politiske mål.

I utformingen av tilskuddsordningene er det viktig å se hvilken effekt ordningene har på bærekraftsmålene. Kalveslaktetilskuddet er, sammen med produksjonspremiene, de to store tilskuddsordningene som sorterer under tilskudd til siidaandeler og tamreinlag. I de siste reindrifftsavtalene har regjeringen

valgt å prioritere en økning av kalveslaktetilskuddet. Uttak av kalv reduserer presset på vinterbeitene og reduserer tapene i løpet av vinteren.

Fremover vil det bl.a. være viktig å styrke rein kjøttbedriftene slik at både stabiliteten og volumet i leveranser øker. Samtidig må høy kvalitet stå sentralt. Det er viktig å støtte opp om den slakteri- og videreforedlingsstrukturen som er etablert. Lokal slaktning uten lange transportavstander støtter opp om god dyrevelferd, og flere aktører bidrar til økt konkurranse om råstoffet.

I etterkant av Tsjernobylulykken i 1986 iverksatte staten kompensasjonsordninger overfor reindriften. Selv om det har skjedd en naturlig reduksjon i graden av forurensing av beiten, er det fortsatt nødvendig med ulike tiltak for å redusere cesiumnivået i reinen slik at man unngår å måtte kassere kjøtt. Det er regjeringens målsetting at reindriften fortsatt skal holdes økonomisk skadesløs på grunn av radioaktivitet.

1.8 Arealforvaltning i reindrifftsområdene – mål om økt produksjon og lønnsomhet

Reindriften er en arealavhengig næring, og tilgang på nødvendige arealer er en sentral forutsetning for at næringen oppnår målet om økt produksjon og lønnsomhet. Nærmere 40 pst. av Norges areal er reinbeiteområde. Reindriffts omfang og bruk av arealene kan gi betydelige spenningsforhold når andre samfunnsinteresser har behov for arealer til utbygging og annen næringsutøvelse og bruk. Også internt er det i enkelte områder stor konkurranse om arealene.

Reindriffts vern mot annen bruk av deres beitearealer er i utgangspunktet sterkt. Denne retten har et ekspropriasjonsrettslig vern, jf. reindrifftsloven § 4.

Ved planer om tiltak må det gjennomføres en avveining av ulike hensyn, og i en del tilfeller vil det være slik at reindriffts interessene må vike. Når det vurderes endringer i reindriffts arealtilgang, må det tas hensyn til at reindriften er sårbar for påvirkninger som reduserer størrelsen eller kvaliteten på beitelandet. Et distrikts totale beitekapasitet er betinget av beitebalansen mellom de ulike årstidsbeitene. Det viktigste elementet i beitebalansen er forholdet mellom tilgjengelige vinterbeiter og barmarksbeiter.

I Norge er presset på reindrifftsarealene størst i de sørsamiske områdene og i de kystnære bruksområdene ellers. Departementet ser fortsatt behov for mer kunnskap om ulike arealinngreps innvirkning på reindriften. Det skal fremover prioriteres midler over reindrifftsavtalen til forskningsprosjekter på dette området.

Forvaltning av beitearealene i reindriftsområdene

Plan- og bygningsloven er den sentrale loven når det gjelder arealforvaltning innenfor reinbeiteområdene. Det er viktig at de verktøyene som ligger i plan- og bygningsloven, blir brukt for å bidra til at reindriften har tilgang på de arealer som er nødvendig for økt produksjon og lønnsomhet.

Fylkesmannen ble fra 1. januar 2014 regional reindriftsmyndighet. Fylkesmannen er en hovedaktør i å bygge kompetanse om reindrift og reindriftsrettigheter hos fylkeskommuner og kommuner. Landbruksdirektoratet og fylkesmennene har også arbeidet aktivt for å bygge kompetanse hos reinbeitedistriktene om plan- og bygningsloven. Dette arbeidet vil fortsatt ha høy prioritet.

Et tiltak eller en plan innenfor et reindriftsområde kan i dag utløse en konsekvensutredning (KU) på bakgrunn av tiltakets eller planens virkning for reindriften. Regjeringen iverksatte en prosess høsten 2016 for å endre gjeldende KU-regelverk. I den forbindelse blir det vinteren 2017 gjennomført konsultasjoner om nytt regelverk med NRL og Sametinget.

Det enkelte distrikt ved distriktsstyret skal utarbeide en distriktsplan, jf. reindriftsloven § 62. Ved at vedtatte distriktsplaner skal sendes arealplanmyndighetene, får disse en generell basiskunnskap om reindriften i området.

Gjennom de siste reindriftsavtaleforhandlingene har avtalepartene igangsatt en prosess med å utvikle reindriften arealbrukskart. Arbeidet er også finansiert over Landbruksdirektoratets budsjett. Hensikten er å få etablert helhetlige og dynamiske kart til bruk for reindriftnæringen, offentlig forvaltning, planmyndighet og utbyggere.

Departementet vil prioritere arbeidet med å få kartlagt og få en totaloversikt over gjerder, anlegg og gjeterhytter i reindriften. I dette arbeidet vil bruksreglene og de nye arealbrukskartene være sentrale hjelpemidler. Informasjon om gjerder og anlegg må også inn i arealbrukskartene. Ved avdekking av ulovlig oppførte gjerder, anlegg og gjeterhytter skal Fylkesmannen iverksette nødvendige prosesser for fjerning av disse.

Bruk av jordskifteretten på interne forhold i reindriften

Jordskifteretten er vurdert som en mulig instans for å håndtere interne konflikter og rettstvister i reindriften. Departementet opprettet høsten 2014 en arbeidsgruppe som skulle vurdere jordskifterettens rolle når det gjelder interne forhold i reindriften, samt reindriftslovens bestemmelse om mekling. Arbeidsgruppen avgav sin rapport den 23. mars 2016. Rapporten var på bred høring høsten 2016. Departementet vil, med utgangspunkt i forslagene fra arbeids-

gruppen og innkomne høringsuttalelser, følge opp saken i en egen prosess.

Tiltak for utenrettslig konfliktløsning

I forbindelse med endringene av reindriftsloven i 1996 ble det etablert regionale meklingsråd, som mekanisme for løsning av uenigheter mellom reindriften og andre private rettighetshavere om areal- og ressursutnyttelsen. Departementet vil videreføre ordningen med meklingsråd. Det skal fortsatt tilrettelegges for hensiktsmessige arenaer for å finne utenomrettslige løsninger på tvister hvor reindriften er involvert.

Over reindriftsavtalen og jordbruksavtalen avsettes det årlig midler til konfliktforebyggende tiltak. Ordningen har i hovedsak delfinansiert gjerder som skal hindre at rein gjør skade på dyrket mark. Departementet legger opp til en videreføring av denne ordningen.

Gruppen som foreslo tiltak for internkontroll og selvstyre i reindriftnæringen, har særlig sett på mekanismer for å hindre at forvaltningen må gripe inn i interne forhold eller at en sak reises for domstolene. Departementet slutter seg til arbeidsgruppens vurderinger om at interne konflikter først bør forsøkes løst av distriktsstyret. Gjennom veiledning av distriktsstyrene skal det legges til rette for at de ved revisjon av bruksreglene også innarbeider bestemmelser om hvordan konflikter skal løses lokalt. En bevisstgjøring om distriktsstyrets handlingsrom, og en innarbeidelse av et slikt punkt i bruksreglene, vil kunne bidra til å hindre at konflikter eskalerer.

1.9 Konvensjoner med Sverige og Finland

Norsk-svensk reinbeitekonvensjon

Da grensen mellom Norge og Sverige ble trukket i 1751, ble den såkalte Lappekodisillen vedtatt som et tillegg til grensetraktaten mellom Norge og Sverige. Lappekodisillen var den første omfattende reguleringen av den grenseoverskridende reindriften.

Lappekodisillen har senere blitt supplert med mer detaljerte regler, og den sist gjeldende konvensjonen var konvensjon av 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeite. Denne konvensjonen skulle i utgangspunktet gjelde i 30 år, frem til 20. april 2002, og ble siden forlenget i tre år. Da svenske myndigheter vinteren 2005 avviste et norsk forslag om å forlenge 1972-konvensjonen med ytterligere tre år, trådte konvensjonen ut av kraft 1. mai 2005. Etter 2005 har rettstilstanden for den grenseoverskridende reindriften vært forskjellig i de to land.

På svensk side inntok man det standpunkt at Lappekodisillen alene skulle regulere den grenseoverskridende reindriften, og at noen ytterligere særskilt lovgivning ikke var nødvendig. På norsk side anså man det ikke som forsvarlig å forvalte den grense-

overskridende reindriften etter Lappekodisillen alene, uten tilleggsbestemmelser i nasjonal lovgivning.

Stortinget vedtok 17. juni 2005 Endringer i lov 9. juni 1972 om reinbeite mellom Norge og Sverige. Denne innebar at forvaltningssystemet i henhold til 1972-konvensjonen ble videreført på norsk side. Svenske samebyer ble dermed i hovedsak gitt tilgang til de samme områder og på samme vilkår som under 1972-konvensjonens gyldighetstid. Loven var ment å være en midlertidig regulering av svensk reinbeiting i Norge i påvente av en ny konvensjon. Konsekvensene for den norske reindriften i Sverige har imidlertid vært store som følge av at man fremdeles ikke har fått på plass en konvensjon. Den norske reindriften har i praksis i stor utstrekning blitt utestengt fra sine vinterbeiter i Sverige. På norsk side har man søkt å bøte på dette med økonomiske midler til føring og andre tiltak.

Det er svært uheldig at det nå har gått snart tolv år uten at en ny konvensjon er på plass. Norske myndigheter har gjentatte ganger påpekt overfor Sverige viktigheten av å få ratifisert en ny konvensjon. Norge og Sverige har folkerettslige forpliktelser overfor den samiske reindriften. Dette gjelder også den grenseoverskridende reindriften. Regjeringen har som mål at den fremforhandlede konvensjonen skal ratifiseres så raskt som mulig, og vil fortsette å utøve påtrykk overfor Sverige.

Norsk-finsk reingjerdekonvensjon

Våren 2016 behandlet Stortinget Prop. 49 S (2015–2016) Samtykke til inngåelse av konvensjon mellom Norge og Finland om oppføring og vedlikehold av reingjerder og andre tiltak for å hindre at rein kommer inn på det andre rikets område av 9. desember 2014 samt Prop. 50 L (2015–2016) Endringer i reindrifstloven mv. (reingjerde mot Finland m.m.). Gjennom behandlingen ga Stortinget sitt samtykke til inngåelse av konvensjonen. Konvensjonen ble satt i kraft fra 1. januar 2017.

Konvensjonen innebærer at det skal oppføres gjerder fra Angeli til Levajok. Det nye gjerdet skal være ferdigstilt innen 2022.

1.10 Forvaltning – effektivisering og forenkling

Regjeringen mener at det er behov for en ytterligere forenkling og effektivisering av forvaltningsstrukturen i reindriften.

I 2014 ble det gjennomført endringer både i den sentrale og den regionale forvaltningen av reindriften. På regionalt nivå ble områdestyrene avvirket, og deres oppgaver, samt det administrative ansvaret for områdekantorene, ble overført til de fem nordligste fylkesmennene. Endringene regionalt er nærmere omtalt i Prop. 89 L (2012–2013). Statens reindrifstforvaltning og Statens landbruksforvaltning ble noe

senere slått sammen til én organisasjon, noe som innebar en betydelig administrativ forenkling.

Departementet vil igangsette en evaluering av endringene i den regionale forvaltningen i tråd med signalene i Prop. 89 L (2012–2013), herunder invitere Sametinget og NRL til å komme med innspill til mandat for arbeidet.

Reindrifststyret

Da det regionale leddet og sentralforvaltningen ble omorganisert i 2014, ble Reindrifststyret videreført som før. Reindrifststyret består av syv representanter, hvorav tre er oppnevnt av Sametinget og fire, inkludert leder, av Landbruks- og matdepartementet. I tillegg til forvaltningsoppgaver skal styret være en faglig rådgiver i forvaltning av reindrifsnæringen og i arbeidet med reindrifsforskning og veiledning.

Forvaltningsoppgavene til Reindrifststyret har vært meget tidkrevende, og styret har måttet nedprioritere rådgivningsoppgavene. Både styret og reindrifstmyndighetene har uttrykt at det er uheldig at rådgivningsoppgavene ikke ivaretas i større grad. Videre viser erfaringer med 2007-loven at det kan være særdeles krevende for Reindrifststyret å fatte vedtak som oppfattes kontroversielt i næringen. Det har derfor vært grunn til å vurdere en endring av Reindrifststyrets virksomhet.

Alternative løsninger for en fremtidig forvaltningsstruktur

Det foreligger i realiteten tre alternativer til vurdering:

1. Beholde Reindrifststyret med dagens oppgaver.
2. Endre oppgavene slik at styret rendyrkes som et rådgivende fagorgan (Reindrifstfaglig råd).
3. Avvikle Reindrifststyret.

Regjeringen har som mål å forenkle og effektivisere offentlig forvaltning. Det kan reises spørsmål ved om alternativet med å videreføre Reindrifststyret vil bidra til dette.

Valg av alternativ må veies opp mot samiske og reindrifstfaglige krav om medvirkning i forvaltningen. Under konsultasjonene med Sametinget og NRL ble alternativ 2 lagt frem til drøfting. Sametingets og NRLs syn på saken er grundig redegjort for i kapittel 12 i meldingen. Som følge av at dette er krevende problemstillinger, har departementet valgt å redegjøre for de tre ulike løsningene i meldingen uten å konkludere med hva som vil være den beste løsningen totalt sett.

Det er reist spørsmål ved om en avvikling av Reindrifststyret vil stride mot Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk, herunder om dette strider mot samenes rett til selvbestemmelse og deltakelse i forvaltningen.

Etter departementets vurdering er reindriftspolitikken og forvaltningen i dag i tråd med Norges folkerettslige plikter. Retten til selvbestemmelse ivaretas gjennom bestemmelsene i reindriftsloven og gjennom konsultasjonsavtalen. Reindriften foregår på 40 pst. av Norges areal, og derfor vil offentlig myndighetsutøvelse måtte gjelde både samer og det samfunnet de er en del av. Selvbestemmelsesretten må da innebære at samene har en rett til reell, effektiv deltakelse gjennom konsultasjoner, men ikke en rett til å fatte endelige beslutninger selv.

Reindriftslovens bestemmelser gir næringen stor grad av medvirkning og til en viss grad rett til å fatte endelige beslutninger. De folkerettslige forpliktelsene ivaretas derfor også i stor grad gjennom selve lovens system.

1. BEHOLDE REINDRIFTSSTYRET MED DAGENS OPPGAVER

Den samepolitiske utviklingen bidro til at det i 1996 ble lovfestet at Sametinget skulle oppnevne medlemmer i styringsorganene. Samisk og reindriftsfaglig medvirkning var også et viktig argument for å videreføre Reindriftsstyret da områdestyrene ble avvirket i 2014.

Det fremheves at deltagelse fra dem som berøres av forvaltningsvedtakene, er viktig for å sikre legitimitet i forvaltningen. Samtidig er det en kjensgjerning at forvaltningsoppgavene følger av bestemmelser i reindriftsloven, og at saksbehandlingen må skje innenfor forvaltningslovens rammer. Dette har vist seg å være en utfordring for Reindriftsstyret i forbindelse med reintallsakene.

Reindriftsstyrets behandling av rene forvaltningsoppgaver innebærer et forsinkende ledd. En mulig løsning kan være å styrke kapasiteten i Reindriftsstyret, eventuelt at de delegerer enkelte av de mer løpende forvaltningsoppgavene til Landbruksdirektoratet. Sistnevnte løsning vil til dels imøtekomme Sametingets og NRLs krav om medvirkning i forvaltningen. En styrking av kapasiteten til Reindriftsstyret bidrar derimot verken til en forenkling eller en effektivisering, og er ikke i tråd med regjeringens mål for den offentlige forvaltningen.

2. ENDRE OPPGAVENE SLIK AT STYRET RENDYRKES SOM ET RÅDGIVENDE FAGORGAN

Reindriftsstyrets oppgaver kan endres slik at det rendyrkes som et rådgivende fagorgan, Reindriftsfaglig råd. Ved en overføring av forvaltningsoppgaver etter reindriftsloven til Landbruksdirektoratet, kan Reindriftsstyret få frigjort tid til rådgivningsoppgaver.

Reindriftsfaglig råd skal være et rent fagråd. Det foreslås at rådet skal bestå av sju medlemmer og at alle disse er reindriftsutøvere. Oppgavene til

Reindriftsfaglig råd vil være rådgivning innenfor reindriftsforvaltningen i større og prinsipielle saker, og rådgivning overfor ulike sektorer for øvrig. Reindriftsfaglig råd skal ikke konsulteres etter konsultasjonsavtalen.

3. AVVIKLE REINDRIFTSSTYRET

Alternativet innebærer at Reindriftsstyret avvikles fullt ut uten at det etableres et nytt fagorgan. En avvikling av Reindriftsstyret vil innebære at alle forvaltningsoppgaver overføres til Landbruksdirektoratet – som i dag er sekretariat for Reindriftsstyret.

Dersom Reindriftsstyret avvikles, får man samme forvaltningsstruktur for reindriften som i landbruket for øvrig. Samisk og reindriftsfaglig medvirkning i forvaltningen faller bort med en slik løsning. Imidlertid vil konsultasjonsavtalen sørge for at blant annet Sametinget og NRL blir konsultert når direktoratet skal fatte avgjørelser i saker av stor betydning for samiske interesser.

Etter departementets vurderinger sikrer dette, i tillegg til distriktenes lovpålagte oppgaver samt dagens regionale fagråd, tilstrekkelig grad av både samisk og reindriftsfaglig medvirkning i forvaltningen.

1.11 Konsultasjoner med Sametinget og NRL

Det har vært gjennomført totalt syv konsultasjonsmøter mellom Landbruks- og matdepartementet, Sametinget og NRL, hvorav fire på politisk nivå.

1. Ressurskontroll

Departementet fremmet på det innledende konsultasjonsmøtet forslag om å endre reindriftsloven slik at det på sikt innføres en obligatorisk individmerking av rein, og at reintallet til den enkelte siidaandelsleder offentliggjøres internt i reindriften.

Sametinget og NRL var imot at reindriftsloven endres på nåværende tidspunkt for å gi hjemmel til innføring av obligatorisk individmerking. Reindriftsnæringen, som en urfolksnæring, har rett til selv å bestemme over sin sosiale, kulturelle og økonomiske utvikling. Det er uheldig å bruke tvangsmidler for å innføre nye ordninger. Videre mente Sametinget og NRL at avtalepartene i reindriftsforhandlingen eventuelt kunne innføre incentivordninger over reindriftsavtalen for å stimulere til bruk av individmerking.

Sametingets standpunkt er at det ikke er ønskelig med offentliggjøring av reintall på siidaandelsnivå, men at man kunne være med på en offentliggjøring av siidaandelens reintall internt i reinbeitedistriktet eller sommersiidaen. NRL ville ikke være med på en slik offentliggjøring, og mente at styrene i siidaen/distriktet fikk tilgang på dette i dag gjennom kopi av melding om reindrift som sendes distriktstyrene.

2. Samerettsutvalget II sin innstilling om erstatningsansvar

Sametinget og NRL hadde under konsultasjonene foreslått en lovendring i tråd med Samerettsutvalget IIs (SRU II) innstilling om erstatningsansvar, og at dette skulle bli varslet i meldingen. Utvalget viste til at ansvarsreglene for beiteskader påført av bufe er vesentlig annerledes enn reglene for beiteskader fra rein. Loven oppstiller strengere ansvarsregler for rein enn for andre beitedyr. Samerettsutvalget foreslo som hovedregel at erstatningsansvaret påhviler de eierne av rein som har forvoldt skaden. Dersom man ikke kan fastslå hvem som er eier av reinen, vil det være et solidaransvar også for andre reineiere.

LMD påpekte at denne endringen vil kreve en mer presis identifisering av eier enn i dag. Både Sametinget og NRL er av den oppfatning at det tradisjonelle snittmerkesystemet gir en presis identifisering av eier.

Det ble konstatert uenighet på dette punktet. Sametinget og NRL imøtekom ikke LMDs forutsetning om obligatorisk individmerking, i tillegg til øresnitt, for å identifisere eier av rein som volder skade. Departementet anså det av den grunn ikke forsvarlig å gjennomføre endringer i erstatningsbestemmelsen nå.

3. Helhetlig gjennomgang av reindriftsloven

Sametinget og NRL spilte tidlig i konsultasjonsprosessen inn et krav om en helhetlig gjennomgang av reindriftsloven, der Norges folkerettslige forpliktelser og retten til selvbestemmelse skal legges til grunn for styring og forvaltning av reindriften.

Sametinget og NRL har i konsultasjonsprosessen redegjort for hvilke forhold i reindriftsloven man mener det er behov for å se nærmere på. Begge har over lang tid vært tydelige på at det må gjøres endringer i lovbestemmelsene som gjelder reduksjon av reintall. Bestemmelser om forholdsmessig reduksjon har etter deres syn vist seg å være uheldig, og har ført til forskjellsbehandling og uforholdsmessig inngripende tiltak overfor den enkelte reindriftsutøver. Sametinget og NRL mener det også er behov for en sterkere opprydding mellom det som ligger til en privat rettighetsforvaltning, og det som er utøvelse av offentlig forvaltningsmyndighet. Reindriftsloven må avspeile en reell rett til selvbestemmelse iht. FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og FNs erklæring om urfolks rettigheter. Dette betyr at man ikke bare har retten til å delta i, men også utøve avgjørende innflytelse over resultatet av beslutningsprosessen. Dette må sikres i ny forvaltningsstruktur. Dagens forvaltning ivaretar ikke denne dimensjonen.

Sametinget og NRL mener at disse forholdene viser behovet for at det må gjennomføres en helhetlig revisjon av reindriftsloven.

Det ble konstatert uenighet på dette punktet. Etter departementets vurderinger er reindriftpolitikken og forvaltningen i tråd med Norges folkerettslige forpliktelser, og selvbestemmelse ivaretas gjennom reindriftslovens bestemmelser og konsultasjonsavtalen. Departementet fastslo at slik loven fungerer i dag, også tatt i betraktning de foreslåtte endringene, var det ikke behov for en lovendring nå. Stortinget, som lovgiver, har anledning til å vurdere et eventuelt behov for en lovrevisjon ved behandlingen av reindriftsmeldingen.

4. Endring av Reindriftsstyrets rolle og oppgaver

Sametinget og NRL ga ikke sin tilslutning til forslaget om å endre Reindriftsstyret til et reindriftsfaglig råd. Det ble understreket at i den nåværende offentlige forvaltningen er det kun i Reindriftsstyret at samene er representert. Nedleggelse av Reindriftsstyret som et beslutningsorgan vil være en ytterligere svekkelse sett opp mot folkeretten. Sametinget og NRL kan ikke gi sin tilslutning til dette uten at det er etablert andre former for selvstyreordninger i den offentlige reindriftsforvaltningen. En nedleggelse av styringsorgan med samisk deltakelse kan ikke gjennomføres uten at man har utredet de prinsipielle folkerettslige sidene ved forvaltningen av reindrift. Sametinget vil selv, sammen med NRL, igangsette en slik utredning.

Sametingets og NRLs posisjon om ikke å gi tilslutning til å endre Reindriftsstyrets rolle må sees i sammenheng med at LMD verken ønsker en helhetlig gjennomgang av reindriftsloven eller en utredning av forvaltningen av reindriften.

Både Sametinget og NRL var innstilt på å drøfte hvilke oppgaver som kunne overføres til direktoratet og til Sametinget, og hvilke som burde beholdes i et styre med beslutningsansvar.

5. Reindriftpolitiske mål

Sametinget og NRL ga sin tilslutning til å prioritere økologisk bærekraft i formålsparagrafen under forutsetning av at man også styrket reindriftslovens bestemmelser om sikring av reindriften arealer. Dette innebærer at man utformer rettsregler som legger begrensninger på myndighetenes adgang til å gi tillatelse til utbyggingstiltak som, alene eller i sammenheng med andre arealinngrep, vil forringe mulighetene for en fortsatt livskraftig reindrift. Det ble konstatert uenighet om dette punktet på grunn av Sametingets og NRLs krav om å utforme slike rettsregler.

Det ble enighet om å opprette en arbeidsgruppe som skal gi en nærmere definisjon av bærekraftsmålene, der LMD, Sametinget og NRL deltar. Sekretariatet legges til LMD, og det må samarbeide tett med Sametinget. Arbeidet igangsettes etter at meldingen

er behandlet i Stortinget og det er gitt tilslutning til et slikt arbeid.

6. Arealforvaltning

Sametinget og NRL var opptatt av at man i stortingsmeldingen i større grad synliggjorde reindriftens arealutfordringer. Tap av arealgrunnlaget er den største trusselen mot en framtidig livskraftig reindrift. Sametinget og NRL har spilt inn en rekke tiltak for en bedre sikring av reindriftens arealer. NRL og Sametinget mener det er behov for rettsregler som begrenser tiltak som forringer en livskraftig reindrift. Det er også behov for nasjonale planretningslinjer for reinbeiteområdene, bedre KU-forskrift samt å styrke reindriften ressursmessig.

Sametinget og NRL sluttet seg til de konkrete tiltakene som Landbruks- og matdepartementet foreslo. Tiltakene er nærmere beskrevet i meldingens kapittel 9.

7. Rovvilt

Sametinget og NRL hadde spilt inn flere problemstillinger knyttet til rovviltpolitikk og rovviltforvaltning, og i tillegg etterlyst en rekke tiltak i rovviltforvaltningen. I meldingen er det redegjort for Sametingets og NRLs innspill.

8. Dyrehelse

NRL og Sametinget foreslo under konsultasjonene at det etableres et overvåkingsprogram for å følge med på og forhindre utbrudd av smittsomme dyresykdommer som følge av et varmere klima. Departementet var enig i at helsesituasjonen til tamrein bør vurderes kontinuerlig, men anså det ikke hensiktsmessig å etablere egne helsetjenester for reindriften.

Det var enighet om å styrke kontakten mellom NRL og Mattilsynet og Veterinærinstituttet, som fagansvarlige myndigheter, om overvåking av sykdomsbildet i reindriften. Problemstillingen er omtalt nærmere i kapittel 3.

9. HMS i reindriften

Sametinget og NRL løftet frem problemstillinger knyttet til reindriften spesielle arbeidsmiljøforhold, med stor risiko for yrkesskader. De viste til velferdsordninger i landbruket for øvrig, og at det var behov for å prioritere bedre velferdsordninger i reindriften.

Det ble enighet om at det er næringen og NRL som fortsatt skal ha ansvaret for å følge opp HMS-arbeidet. Den enkelte reieneier er ansvarlig for dette i egen virksomhet. Videre var det enighet om at dette håndteres gjennom reindriftsavtalen.

1.12 Økonomiske og administrative konsekvenser

I meldingen redegjøres det for enkelte forslag til endringer i reindriftsloven som skal bidra til å prioritere og styrke en økologisk bærekraftig ressursforvaltning. Disse endringene vil ha økonomiske og administrative konsekvenser for både næring og forvaltning. Dette gjelder blant annet innføring av pålegg om obligatorisk individmerking i reindriften. I en overgangsfase legges det opp til en prioritering av midler over reindriftsavtalen for å lette overgangen til kravet om individmerking.

2. Komiteens merknader

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Ingrid Heggø, Odd Omland og Knut Storberget, fra Høyre, Laila Davidsen, Ingunn Foss, Gunnar Gundersen og Ove Trellevik, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad, Oskar J. Grimstad og Morten Ørsal Johansen, fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, fra Senterpartiet, lederen Geir Pollestad, fra Venstre, Pål Farstad, og fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, viser til Meld. St. 32 (2016–2017) Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at næringskomiteen gjennomførte høring om reindriftsmeldingen 26. april 2017. Det var 8 høringsinstanser som deltok på høringen. Flertallet merket seg at tidspunktet for høringen ikke var optimalt grunnet vårflytting med rein, men av hensyn til å få behandlet meldingen i denne sesjonen lot det seg ikke gjøre å finne alternativt tidspunkt. Flertallet viser for øvrig til muligheten for å komme med skriftlige innspill i etterkant av høringen.

Komiteen har også merket seg at mange av høringsinstansene ønsket å utsette behandlingen av stortingsmeldingen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at Stortinget tidligere har uttrykt enighet om at reindriften skal utvikles til en markedsorientert næring, og at kunnskapsbasert og lønnsom næringsdrift er sentralt. Reindriften har positive utviklingsmuligheter som i dag ikke utnyttes. Denne stortingsmeldingen tar for seg en rekke tema, slik som målstruktur, herunder

samspeilet mellom økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft, det økonomiske grunnlaget, ressursforvaltning og arealspørsmål, juridiske problemstillinger og endringene i forvaltningen. Reindriftens sameksistens med andre næringer drøftes også, herunder vurdering av tiltak for bedre håndtering av eventuelle motstridende arealinteresser.

Flertallet viser til at meldingen beskriver ulike sider ved reindriften der både utfordringer og muligheter tas opp. Flertallet vil peke på behovet for at reindriftens myndighetsoppgaver og reindriftens egen medbestemmelse blir balansert og godt ivare tatt.

Flertallet viser til at tidligere stortingsmelding om reindriften la opp til en strategi om en ny distriktsinndeling, først i Finnmark og senere i resten av landet. Dette ble gjort for at reindriften selv skulle få større ansvar for reintall og beitebruk. Flertallet viser til at dette ble fulgt opp av myndighetene med endringer i reindrifftsloven (RL) i 1996. Flertallet ser for seg en ny vurdering av bruken av vinterbeitene i flere reinbeitedistrikt i Finnmark basert på en fagvurdering som grunnlag for reindrifftsmyndighetene til å fatte nødvendige vedtak om riktig økologisk bruk av knapphetsressursen vinterbeiter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er opptatt av å videreføre reindriften som en bærekraftig samisk næring, og å ivareta og sikre reindriftens kultur, språk, sedvaner og nedarvede rettigheter som viktige faktorer innen forvaltning og lovgivning. Disse medlemmer viser til at reindriffts næringen er en samisk urfolksnæring, og at reinen benytter beiter som utgjør om lag ca. 40 pst. av Norges landarealer. Disse medlemmer viser til at det å utøve reindrift er en kollektiv rett som reindrifftsamene har opparbeidet. Reindrifftsutøverne har lenge vært i en brytningstid mellom det tradisjonelle og moderne, mellom samisk tradisjonsbevaring og krav om økonomisk lønnsomhet.

Disse medlemmer vil videreutvikle næringen basert på den tredelte målsettingen om økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til høringen, hvor det kom kritikk av tidspunkt for meldingen og behandling av denne saken som har stor betydning for samiske reieiere. Disse medlemmer viser til at meldingen kom samtidig med reinflytting, og at dette har gjort det vanskelig for reieiere å delta på høringen. Disse medlemmer mener også det er uheldig at regjeringen ikke har kommet til enighet med

Sametinget og NRL under konsultasjonene med dem.

Disse medlemmer mener at alle endringer i rammevilkår og krav til reindriffts næringen må skje i samarbeid med næringen. Det er særlig viktig å legge til rette for ivaretagelse av den samiske kulturen og tradisjonen, som er tett sammenvevd med reindriffts næringen.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det er nødvendig å se om rutinene rundt konsultasjonsordningen kan endres for å sikre både mer effektive og mer reelle konsultasjoner.

Dette medlem vil understreke at økonomisk, økologisk og kulturell bærekraft skal være førende for reindriffts politikken. Det er en gjensidig avhengighet mellom de tre forholdene. Dette medlem vil vektlegge reindriften som en familienæring.

Dette medlem viser til at det var til dels sterke reaksjoner mot meldingen under høringen i komiteen. Dette medlem mener at regjeringen i for stor grad vektlegger forvaltningens behov på bekostning av de kulturelle og historiske tradisjoner som næringen er bygget på.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at meldingen fikk krass kritikk fra nær samtlige parter under høringen, som ba om at meldingen ble trukket fordi de ikke kjente seg igjen i kunnskapsgrunnlaget. Regjeringen ble videre kritisert for ikke å ha fulgt opp innspill fra Sametinget og næringa under konsultasjonene i arbeidet med meldingen. Videre påpekte flere at det var oppsiktsvekkende at Landbruksdirektoratets rapport om «Utfordringer for selvstyre i reindriffts næringen» ikke er nevnt i meldingen, som ville vært et viktig utgangspunkt for vesentlige deler av stortingsbehandlingen. Tilsvarende kritikk av den norske forvaltningens kunnskapsgrunnlag om reindrift har også kommet fra forskerhold, blant annet gjennom antologien «Samisk reindrift – norske myter». På bakgrunn av dette mener dette medlem at stortingsmeldingen ikke kan behandles nå, men sendes tilbake til regjeringen med oppdrag om å igangsette en offentlig utredning for å få et sterkere kunnskapsgrunnlag.

På dette grunnlag fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en ny reindriffts melding, med et bredere faktagrunnlag og basert på reelle konsultasjoner med Sametinget og reindriffts næringa.»

2.2 Dyrevelferd og tap i reindriften

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, støtter innstramming i

forskrift og økt kartlegging av sykdommen Chronic Wasting Disease. Nødvendige tiltak må gjøres for å hindre spredning av denne sykdommen, og flertallet er også tilfreds med styrket dialog mellom departementet, NRL, Mattilsynet og Veterinærinstituttet for å vurdere sykdomsbildet i reindriften generelt.

Flertallet er bekymret over periodevis store tap i reindriften. Selv om det gis økonomisk kompensasjon for noe av tapet, vil flertallet påpeke at lidelsene ved avmagring og rovdyrangrep må reduseres. Det må sikres erstatningsfôr i år med vanskelige beiteforhold, og flertallet ber om at det gjøres en ny gjennomgang av rovdyr- og beiteprioriterte områder. Tilfeller av rovdyr tap må begrenses og erstattes fullt ut når det forekommer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at flere reinbeitedistrikt sliter med store rovdyrplager. Flertallet ber derfor regjeringen om raskt å bidra til at rovdyr- og rovfuglproblemene reduseres i et samspill mellom myndigheter og næringen.

Flertallet viser til at klimaendringene med lange mildværsperioder tidlig på vinteren fører til ustabile vinterbeiter, og flere reinbeitedistrikter er påført store tap i løpet av de siste sesongene. Også inneværende sesong har vært svært vanskelig. Flertallet viser i denne forbindelse til utviklingsarbeidet som gjøres med å utvikle reinlavpellets som kan avhjelpe situasjonen.

Flertallet viser til reindriftsnæringens og norske myndigheters arbeid på 1990-tallet med å få på plass en avtale om samarbeid med og bruk av vinterbeiter i Pechenga i Russland. Dette arbeidet er igjen aktualisert gjennom beslutningen om nedleggelse av smelteverket i Nikel i Pechenga.

Flertallet viser til at lokal produksjon av reinprodukter for nærmarkedet er viktig for å skape flere inntekter og arbeidsplasser for reieiere, og at flere unge utøvere har utviklet prosjekter på dette området.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at reindriftsutøverne har en unik kunnskap om rein og det økosystemet som reien lever i. Det må også sikres at tradisjonell kunnskap tas i bruk i forvaltningen av rovviltforliket.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener at en kvalitetssikret og oppdatert bestandskartlegging av rovvilt er avgjørende for at en ny erstatningsordning skal fungere etter hensikten. Det er også viktig å prioritere økt forskning omkring ulike tapsforebyggende tiltak, samtidig som de kom-

munale jaktlagene bør reetableres, med statlig finansiering av kostnadene.

Disse medlemmer mener at det også bør foretas en vurdering av forvaltningsregionenes grenser og størrelse. Rovdyrtrykk må inngå i en helhetlig vurdering av om inndelingen er hensiktsmessig.

2.3 Fra vidde til bord – verdikjeden i reindriften

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at under forhandlingene om Reindriftsavtalen i 2013/2014 ble avtalepartene enige om å etablere et nasjonalt klassifiseringssystem for reinsdyrkjøtt som premierer slakterein med god kjøttfylde. Flertallet merker seg at man nå ser positive effekter av dette, samt at det gir økt forutsigbarhet og likebehandling av reieierne. Flertallet viser også til pilotprosjektet på elektronisk individmerking som så langt har gitt gode resultater. Flertallet påpeker at en elektronisk individmerking ikke må erstatte den tradisjonelle øremerkingen. Det er viktig at elektronisk merking utformes på en slik måte at den ikke forringer muligheten for å kunne avlese tradisjonell øremerking slik reindriftsnæringen har en særlig kunnskap til å gjøre.

Flertallet viser til at reinkjøtt er et naturbasert og sunt produkt som opplever økende etterspørsel. Som et rent naturprodukt er reinkjøttet et eksklusivt og lokalprodusert produkt som har et stort markeds-potensial. Bruk av norske naturressurser til å produsere mat er svært viktig, og vil bli enda viktigere for framtida.

Flertallet viser til at reiseliv og turisme har lange tradisjoner blant reindriftsamer, og mener dette er en næring med store muligheter. Reindriftsbasert turisme må utvikles som en del av samisk og nasjonal reiselivssatsing. Matspesialiteter, kombinert med de unike opplevelsene reindriftskulturen kan by på, vil kunne gi flere aktører et større marked. Flertallet mener det er vesentlig at den reindriftsbaserte turismen har rammebetingelser som gjør at nye, spennende produkter kan utvikles. Flertallet ser det som viktig at det legges til rette for at tilbud og tjenester basert på reindriftsamenes kunnskap og kultur videreutvikles.

2.4 Familiebasert reindrift

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener at den familiebaserte reindriften gir viktig kunnskap mellom generasjoner og er viktig å ivareta. Den gir også nye muligheter, tilpasset reindriftenes forutsetninger og særegenhet. Flertallet ser frem til å følge prosjektet som ble etablert i 2016 for å utvikle lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindriften. Flertallet er også positive til å se nærmere på problemstillingen omkring tillaging og servering av mat til turister

knyttet opp mot dagens lovverk, samt å legge til rette for smidige ordninger som ivaretar både det næringsmessige behovet i turistsammenheng og ulike miljøhensyn.

Flertallet viser til at reiselivsnæringen kan bli et enda viktigere tilskudd til økonomien i reindriftsnæringen. Flertallet mener at planleggingsarbeid og samarbeid mellom reindriftsnæringen og reiselivsoperatører må styrkes for å sikre hensyn til reindrift og naturmiljøet for øvrig.

Flertallet viser til at det vil være viktig å ha fokus på yrkesfaglig utdanning i reindriftsnæringen, og kompetanseheving i tilknytning til reiseliv og reindrift.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre viser til at reindriftsnæringen er avhengig av god rekruttering. Disse medlemmer mener derfor at det må legges til rette for gode utdanningstilbud og lærlingeordninger og at det kan gis etablererstøtte til ungdom som ønsker å gå inn i næringen. Disse medlemmer mener også det bør gjøres en gjennomgang av regelverket for tidligpensjonsordningen for å legge til rette for generasjonsskifte og overdragelse av siddandeler til yngre generasjoner.

Disse medlemmer er også opptatt av å sikre likestilling og ivareta kvinners plass i reindriftsnæringen. Disse medlemmer mener det må gjøres en systematisk kartlegging av hvilke faktorer som spiller inn på hvem som har hvilke roller i reindriften. Det vil gagne reindriftsnæringen og kulturen at arbeidsoppgaver kan fordeles etter egnethet og interesse fremfor kjønn. Disse medlemmer mener at det må iverksettes kvinnerettede tiltak og gjennomføres en kartlegging av kvinners økonomisk situasjon knyttet til pensjon og velferdsordninger i næringen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå kvinners økonomiske situasjon knyttet til pensjon og velferdsordninger i reindriftsnæringen.»

2.5 Reindriftsloven som reindriftspolitisk virkemiddel

Formålsparagrafen til reindriftsloven legger til grunn at reindrift skal drives med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv, samt at reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og næringsliv.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til nåværende reindriftslov fra 2007, som sikrer reindriften større grad av internt selvstyre. Flertallet har merket seg at det selv med dagens lov var vanskelig å få reingtallet ned på et bærekraftig nivå. Flertallet registrerer imidlertid at de grep som har vært gjort, har hatt positiv effekt på det totale reingtallet.

Flertallet er enig i at det er behov for å endre formålsparagrafen slik at økologisk bærekraft prioriteres. Flertallet mener at det er viktig at det i tillegg gjennomføres et arbeid med å definere innholdet i de tre delmålene økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet støtter forslaget om at det må gjøres en helhetlig gjennomgang av reindriftsloven. Disse medlemmer har merket seg at dette er noe som ble tatt opp under konsultasjonene fra Sametingets side, jf. Meld. St. 32 (2016–2017) side 67, der det vises til at Sametinget og NRL under konsultasjonene hadde foreslått en lovendring i tråd med Samerettsutvalget IIs (SRU II) innstilling om erstatningsansvar, og at dette skulle bli varslet i meldingen.

Det vil i denne sammenheng også være viktig å avklare de problemstillinger SU II (Samerettsutvalget) har reist knyttet til rettsforholdet til eiendom. Disse medlemmer ser det videre som naturlig at det i denne sammenheng også gjøres en ny vurdering av reindriften kollektive erstatningsansvar, jf. at det nå foreslås å innføre krav om obligatorisk merking av reinsdyr.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig revisjon av reindriftsloven, herunder reindriften kollektive erstatningsansvar.»

Disse medlemmer har videre merket seg Sametingets innspill til komiteen knyttet til utfordringer for reindriften interne selvstyre. Disse medlemmer støtter Sametinget i at det ikke gjøres endringer i Reindriftsstyret nå, og mener de folkerettslige sidene ved en eventuell nedleggelse bør utredes nærmere.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at individmerking av rein er et nyttig verktøy for både næring og forvaltning ved at det gir bedre oversikt over antall rein i flokken og om dyr er til stede ved reinsamlinger, og det kan brukes i driftsoptimalisering. Individ-

merking vil også effektivisere slakteoppgjøret, til nytte for både slakteri og reineier.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er positiv til forslaget om å innføre obligatorisk individmerking av rein.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, påpeker igjen at en elektronisk individmerking ikke må erstatte den tradisjonelle øremerkingen. Det er viktig at elektronisk merking utformes på en slik måte at den ikke forringer muligheten for å kunne avlese tradisjonell øremerking slik reindriftsnæringen har en særlig kunnskap til å gjøre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre støtter regjeringens forslag om individmerking av rein. Disse medlemmer viser til at andre næringer også har lignende pålegg slik at det er mulig å ha god kontroll over bestanden og få økt kunnskap. Disse medlemmer vil understreke at individmerking av rein må skje i samarbeid med næringen og at det ikke skal føre til store kostnader for reineieren selv.

Komiteens medlem fra Senterpartiet går mot obligatorisk elektronisk individmerking, men mener det gjennom kommende reindriftsavtaler må stimuleres til bedre merkingsmetoder.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at reintallstilpasningen i deler av Finnmark har vært krevende for næringen. En stor usikkerhet for den enkelte siidaandelsleder har vært om de andre i siidaen eller distriktet også reduserer sitt reintall. Kjennskap til de andres reintall gir økt trygghet for at alle overholder fastsatt øvre reintall, og dermed økt trygghet for et stabilt uttak av slakterein. Flertallet er positiv til en offentliggjøring av siidaandelens reintall internt i næringen. I forbindelse med lovendringen er det viktig å vurdere hvor omfattende en slik offentliggjøring skal være.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet understreker betydningen av at reintallet skal være i balanse med beiteressursene, og viser til at reindriftsnæringen har et klart ansvar for å holde reintallet på et bærekraftig nivå. Disse medlemmer ser det som viktig at eventuelle reduksjoner av reintallet må gjennomføres slik at det oppleves rettferdig, og på en måte som skaper forutsigbarhet i næ-

ringen. Reintallsreduksjonen må ta hensyn til siidaandeler som har fulgt opp myndighetenes tidligere krav om reduksjon, slik at disse ikke må foreta reduksjon i flere runder.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er kjent med at sanksjonsmulighetene i Reindriftsloven åpner for å gi bøter som et ledd i å gjennomføre vedtak om reintallsreduksjon. Størrelsen på bøtene må være egnet til å oppnå vedtatt reintall, samtidig som det ikke kan ligge på et slikt nivå at det stiller reindriftsutøvere på bar bakke etter å ha mistet sitt livsgrunnlag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ser det som viktig å etablere gjennomarbeidede og tydelige virkemidler og sanksjoner ved overskridelse av fastsatt reintall. Det bør også vurderes å etablere et bunnfradrag som skjermer og sikrer at reindriftsutøvere ikke må ut av næringen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere gjennomarbeidede og tydelige virkemidler og sanksjoner ved overskridelse av fastsatt reintall, og vurdere innføring av et «bunnfradrag» for å forhindre at reindriftsutøvere må ut av næringa ved eventuell reintallsreduksjon.»

2.6 Reindriftsavtalen som reindriftspolitisk virkemiddel

Gjennom reindriftsavtalen får reindriftens aktører innflytelse over de viktigste virkemidlene for å følge opp reindriftspolitikken.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, har registrert at deler av reindriftsnæringen har tatt til orde for å gjøre avtalene om til toårige avtaler, men flertallet deler regjeringens vurdering av at det er flere forhold som taler for å videreføre den ettårige avtaleperioden. Særlig taler både hensynet til statsbudsjettets årlige bevilgninger og det varierte slakteuttaket mellom sesonger som kan oppstå i en så naturbasert næring som reindriften for at man skal opprettholde ettårige avtaler.

2.7 Arealforvaltning i reindriftsområdene – mål om økt produksjon og lønnsomhet

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at reindriften er en arealavhengig næring, og tilgang på nødvendige arealer er en sentral forutsetning for at næringen oppnår målet om økt produksjon og lønnsomhet. Flere

tallet støtter at det prioriteres midler over reindrifftsavtalen til forskningsprosjekter for mer kunnskap om ulike arealinngreps innvirkning på reindrifften. Flertallet er også tilfreds med at det jobbes aktivt for å bygge opp kompetanse hos reinbeitedistriktene om plan- og bygningsloven, samt at det bygges opp kompetanse om reindrift og reindrifftsrettigheter hos fylkeskommuner og kommuner.

Flertallet viser også til arbeidet med å få utarbeidet helhetlige og dynamiske kart over reindrifftens arealbruk til bruk for både næringen, offentlig forvaltning, planmyndighet, utbyggere og øvrige innbyggere. Dette vil være konfliktforebyggende og gi forutsigbarhet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til betydningen av å sikre arealer til reindrifftsformål, slik reindrifftslovens formålsparagraf § 1 også legger til grunn. Disse medlemmer mener derfor at det må utredes mulige nye arealer som kan tas i bruk av næringen, herunder vurderes hvorvidt arealer som tidligere har vært fredet og benyttet til reinbeiter, kan åpnes for bruk av reindriffts-næringen.

Disse medlemmer ser det som viktig at reindrifftsforvaltningen tar et ansvar for å bygge opp kunnskap om sikring av reindrifftens arealer.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå retningslinjer for hvordan reindriffts-næringen skal ivaretas i sameksistens med andre næringer.»

«Stortinget ber regjeringen utrede nye arealer og vurdere om arealer som tidligere har vært fredet og benyttet til reinbeiter, kan åpnes for bruk av reindriffts-næringen.»

2.8 Konvensjoner med Sverige og Finland

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at man over en lang periode har vært uten en ny konvensjon med Sverige, og vil påpeke at dette arbeidet må ha høy prioritet slik at man får på plass en ny avtale.

2.9 Forvaltning – effektivisering og forenkling

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at det også for reindriffts-næringens del kan være hensiktsmessig å fortsette arbeidet med å se på mulige endringer i forvaltningen. Komiteen mener at dette må gjøres i nært samarbeid med næringen selv.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at reindrifftsamenes fagspråk er samisk, og ser det som viktig å legge til rette for at forvaltningen har kompetanse i bruk av samisk språk i beskrivelser av reindrift og fag.

Flertallet vil at Reindrifftsstyret skal beholde dagens oppgaver. Flertallet mener det er viktig at samene er representert i et slikt forvaltningsorgan, og at et slikt organ i tillegg kan bidra med rådgivning. Flertallet mener at det må legges til rette for at Reindrifftsstyret også har ressurser og kapasitet til å gi rådgivning.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomgå kvinners økonomisk situasjon knyttet til pensjon og velferdsordninger i reindriffts-næringen.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig revisjon av reindrifftsloven, herunder reindrifftens kollektive erstatningsansvar.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen etablere gjennomarbeidede og tydelige virkemidler og sanksjoner ved overskridelse av fastsatt reintall, og vurdere innføring av et «bunnfradrag» for å forhindre at reindrifftsutøvere må ut av næringen ved eventuelle reintallsreduksjon.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen gjennomgå retningslinjer for hvordan reindriffts-næringen skal ivaretas i sameksistens med andre næringer.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede nye arealer og vurdere om arealer som tidligere har vært fredet og benyttet til reinbeiter, kan åpnes for bruk av reindriffts-næringen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen legge fram en ny reindrifftsmelding, med et bredere faktagrunnlag og basert på reelle konsultasjoner med Sametinget og reindriffts-næringa.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 32 (2016–2017) – Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter – vedlegges protokollen.

Oslo, i næringskomiteen, den 1. juni 2017

Geir Pollestad

leder

Laila Davidsen

ordfører

